

Т. О. Яценко,

*доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник
відділу навчання української мови і літератури
Інституту педагогіки НАПН України;*

А. М. Фасоля,

*кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови і літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 5-11 КЛАСАХ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
(2018 - 2019 НАВЧАЛЬНИЙ РІК)**

Яким він бачиться, цей новий 2018/2019? Звичайно ж, своєрідним і неповторним, несхожим на інші, але новим за своєю глибинною суттю.

Цьогоріч 5-9 класи вдруге «проходитимуть» оновлені програми. Буде враховано набутий досвід, і допущених прорахунків, якщо такі були, вдасться уникнути. Окрім того, у 5 класі навчання буде організовано за новими підручниками. Новизною відзначатиметься навчання й у старшій школі: оновлено програми, підготовлено нові підручники для 10 класу. Тому закономірним є бажання авторів коментаря поділитися думками з приводу організації роботи з навчальною книжкою.

Спочатку про мету навчання літератури і зміст відповідних понять, оскільки, як ми знаємо, саме мета є системотворчим фактором, обумовлює зміст, методи, форми навчальної діяльності, а чіткість розуміння визначень забезпечує успіх діяльності.

Метою літературної освіти є формування компетентного учня-читача, тобто такого, який любить читати й одержує від читання естетичну насолоду; має художній смак, розвинене критичне мислення, уяву, емпатію, образне мислення і мовлення; вміє розглядати художній твір в історичному й культурному контекстах; здатний налагодити діалогічну взаємодію з текстом, інтерпретувати прочитане, знаходити авторські й творити власні смисли на основі читацького і життєвого досвіду; має сформовану систему

загальнолюдських і національних цінностей; уміє керувати власною читацькою діяльністю, читацьким і особистісним розвитком.

Наявність якої якості визначає повноту сформованості читацької компетентності? Якщо Ваш погляд зупинився на останній (у переліку!), це є свідченням Вашої професійної компетентності. Про формування цих умінь ішлося в минулорічному методичному коментарі. Тому міркуємо далі.

Загальновідомо, що для сучасних підлітків художня література втрачає свою привабливість, перестає бути основним джерелом художньої інформації, оскільки новітні інформаційно-комунікаційні засоби створюють в учнів ілюзію повноцінного еквівалента художнього твору. Перекопати школярів у протилежному, розвіяти цю ілюзію – одне з найважливіших завдань шкільної літературної освіти.

Зауважимо, що слова «любить читати» не випадково стоять першими в переліку рис і якостей, якими повинен оволодіти компетентний учень-читач. Любов до читання можна вважати одним із найчіткіших показників рівня читацької компетентності. Її цілком правомірно віднести до ключових, визнати пріоритетним компонентом загальноосвітньої підготовки школярів. Однак як визначальне поняття сучасної літературної освіти читацька компетентність не згадана не лише в Державному стандарті базової і повної середньої освіти (2011, 2013), а й у Концепції Нової української школи (2016) та в Законі України «Про освіту» (2017) [2; 4; 3].

На нашу думку, неузгодженість поняттєвого апарату компетентнісного літературного навчання створює труднощі його реалізації в шкільній практиці.

Необхідність подолання наявних суперечностей обумовлює потребу представлення власного розуміння компетентнісних аспектів сучасної шкільної літературної освіти.

Читацьку компетентність доцільно визначати як *ключову компетентність* для різних освітніх галузей. Як дидактичне поняття *читацька компетентність* – це здатність до мобілізації та застосування

комплексу специфічних особистісних, когнітивних, комунікативних та ціннісних механізмів із метою організації та реалізації ефективної взаємодії з текстом, поєднання яких і забезпечує (або ж не забезпечує) сформованість цієї інтегрованої особистісної якості.

Читацька компетентність як ключова – це якість, що виявляється в готовності та здатності особистості самостійно здобувати і застосовувати пов'язані з читанням знання і вміння для здійснення читацької діяльності, читацького й особистісного саморозвитку.

З огляду на дискусійний характер розуміння предметної компетентності у шкільній літературній освіті, саме *читацьку (а не літературну) компетентність* визначаємо як *предметну*.

Структура *предметної читацької компетентності* включає такі компоненти:

1. *Загальнокультурна* компетентність – якість особистості, що виявляється в усвідомленні української літератури як невід'ємного складника світової художньої культури, розумінні її специфіки та естетико-художньої значущості як мистецтва слова, здатності розглядати художній твір у широкому історико-літературному контексті, використовувати загальнолюдські та національні культурні еталони й цінності у повсякденній взаємодії з оточуючими.

2. *Літературознавча* компетентність – якість особистості, що виражається в здатності й готовності орієнтуватися в світовому та національному літературному процесі, застосовувати засвоєні теоретико-літературні знання для аналізу та інтерпретації художнього твору.

3. *Інтерпретаційна* компетентність – якість особистості, що виявляється в здатності й готовності знаходити в художньому творі авторські й творити власні смисли на основі діалогу з текстом, самим собою та іншими читачами.

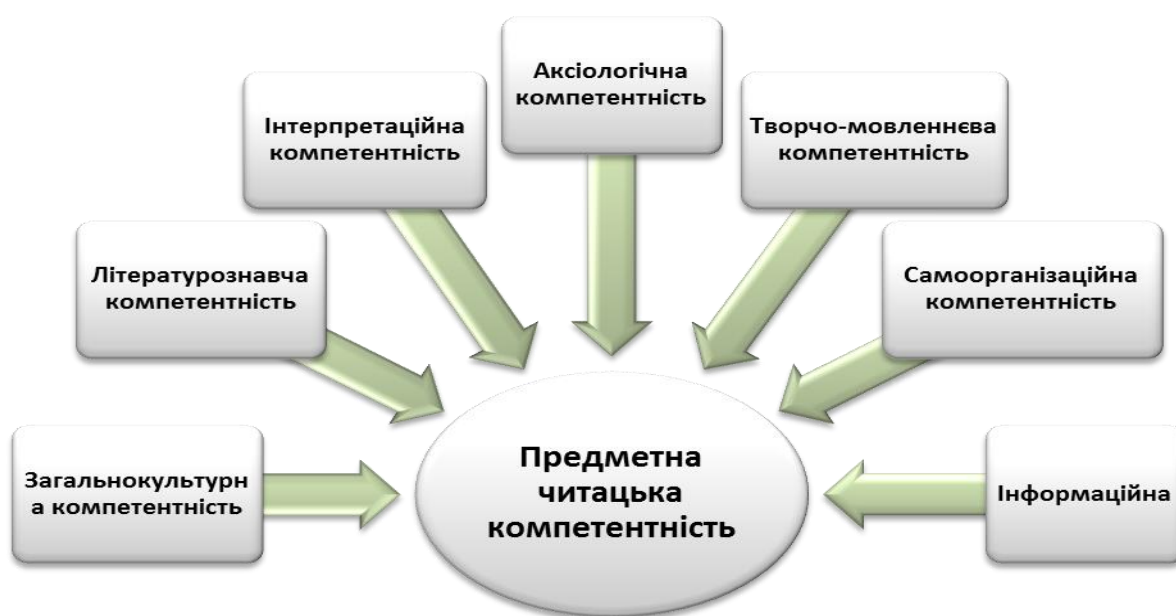
4. *Аксіологічна* компетентність – якість особистості, що передбачає розуміння світоглядних категорій, моральних ідеалів, які знайшли

відображення в художньому творі, здатності й готовності визначати його естетичну вартісність, розглядати зміст, учинки героїв, авторську позицію у контексті загальнолюдських і національних цінностей, усвідомлювати значення прочитаного для особистісного розвитку.

5. *Творчо-мовленнева* компетентність – якість особистості, що визначається здатністю й готовністю створювати власні тексти різних жанрів, будувати зв'язні висловлювання відповідно до комунікативної ситуації.

6. *Самоорганізаційна* компетентність – якість особистості, що проявляється в здатності й готовності планувати, організовувати, здійснювати, рефлексувати й оцінювати читацьку діяльність, а також керувати власним читацьким саморозвитком.

7. *Інформаційна* компетентність – якість особистості, що передбачає здатність і готовність працювати з різними джерелами інформації, знаходити й опрацьовувати необхідну інформацію (аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки тощо).

Зауважимо, що інформаційна та самоорганізаційна компетентності є компонентами не лише предметної читацької, а й інших предметних та ключових компетентностей.

Предметну читацьку компетентність визначаємо як інтегрований результат навчальних досягнень учнів, пов'язаних із читацькою діяльністю, здатність до осмисленого набуття знань і вмінь, передбачених конкретною програмовою темою та шкільним курсом літератури загалом, система ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів, а також як здатність до цільового застосування комплексу предметних знань, сформованих умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях.

Дидактико-методичний потенціал української літератури як навчального шкільного предмета для формування ключових і предметної читацької компетентностей розкрито в оновлених навчальних програмах та програмах літературних курсів за вибором для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти **[Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.]**. Навчальні програми з української літератури зорієнтовані на компетентнісне літературне навчання, що досягається шляхом:

- розкриття можливостей предмета для формування ключових компетентностей;
- зменшення обсягу фактологічного матеріалу на користь практичної діяльності, що забезпечує відносно достатню кількість часу для формування предметної та ключових компетентностей;
- формулювання очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності термінами компетентнісного підходу: *учень називає, формулює, записує, наводить приклади, розпізнає, розрізняє, описує, аналізує, порівнює, планує, усвідомлює, критично ставиться, оцінює, обґрунтовує, робить висновки, висловлює судження тощо*;
- виокремлення в очікуваних результатах навчання загальнонавчальних умінь як основи формування суб'єктності учня;
- уведення наскрізних змістових ліній.

Потенціал української літератури щодо реалізації наскрізних ліній визначається її змістовим наповненням та завданнями шкільної літературної освіти. Так, шкільний курс української літератури має найбільші можливості для реалізації наскрізної лінії «Громадянська відповідальність». Програмове наповнення літературного навчання дозволяє опрацьовувати художні твори, герої яких виявляють патріотизм, активну громадянську позицію. Учні повинні навчитися висловлювати особисте ставлення до порушених у художньому творі проблем, переконливо й толерантно відстоювати власні погляди в дискусії, працювати в парі, групі, брати на себе відповідальність у груповій роботі та виконувати доручену роль, ухвалювати спільні рішення. Окрім того, програмовий матеріал шкільного літературного курсу та методично правильна організація навчальної діяльності на уроці дозволяє формувати в учнів усвідомлення важливості активної громадянської позиції та готовності бути відповідальним членом суспільства.

Можливість реалізації наскрізної лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» у курсі української літератури передбачена під час вивчення художніх творів, у яких порушено проблеми взаємозв'язку людини й природи. Учителю-словеснику необхідно формувати в учнів уміння зв'язного висловлювання щодо краси природи, розуміння можливостей художнього слова для актуалізації проблем збереження та захисту навколишнього середовища.

Однак, як засвідчує анкетування вчителів у ході педагогічного експерименту та моніторинг спілкування педагогів у соціальних мережах, можуть виникати певні труднощі в послідовній реалізації наскрізних ліній *«Здоров'я і безпека»* та *«Підприємливість та фінансова грамотність»*. Варто зазначити, що зміст не кожного програмового художнього твору дозволяє в повній мірі реалізувати ці наскрізні лінії. Тому прагнення вчителя досягти цієї мети на кожному уроці (інколи під адміністративним тиском) призведе до поверховості розкриття актуальних проблем та нівелювання художньої вартісності виучуваних творів.

Однією з передумов якісної роботи вчителя-словесника й ефективності компетентнісного навчання учнів української літератури є використання дидактико-методичних можливостей *шкільних підручників*.

У підручнику «Українська література. 10 клас» (рівень стандарту), підготовленого авторським колективом науковців Інституту педагогіки НАПН України (А. Фасоля, Т. Яценко, В. Уліщенко, Г. Бійчук, В. Тищенко), презентовано розвиток літературного процесу другої половини ХІХ - початку ХХ століть, розглянуто образно-тематичне й жанрове багатство української літератури з урахуванням історико-культурного підходу у процесі вивчення художніх творів.

В основу змісту навчальної книжки покладено такі *положення*:

1. Підручник є засобом формування компетентного учня-читача, що передбачає:

а) представлення навчального матеріалу про розвиток української літератури, про письменника і його епоху, про художній твір та особливості його творення;

б) наявність системи запитань і завдань, що забезпечує формування таких читацьких умінь: уявляти, співпереживати, діалогічно прочитувати художні твори, що належать до різних художніх напрямів і стильових течій, інтерпретувати авторські й творити власні смисли, оцінювати художню вартість твору в контексті творчості митця, національного і світового літературних процесів.

2. Історія літератури розглядається як процес пошуку форм і засобів відображення змін у світогляді й світосприйманні людини, осмислення нею свого призначення в суспільстві. Література художньо втілює сформовану в свідомості письменника концепцію світу і людини. Відтак розгляд творчості письменника подано з урахування сучасних досягнень літературознавства.

3. Художній твір трактується насамперед як форма суспільної свідомості, естетичне явище, що репрезентує художній напрям чи стиль певної мистецької епохи.

4. Пріоритетним завданням у процесі розгляду художнього твору є розкриття авторського задуму, аналіз засобів його реалізації (жанр твору, система персонажів, художніх засобів тощо) та формування учнем особистісного ставлення до прочитаного.

5. Підручник сприяє становленню учня як суб'єкта власного читацького й особистісного розвитку, формуванню національних і загальнолюдських морально-культурних цінностей, розвитку естетичного смаку. Засобом реалізації цього положення є авторський текст, система запитань і завдань, що допомагають учневі зрозуміти себе як особистість і читача; пізнати навколишній світ і світ художнього твору (в авторській оцінці й судженнях героїв); навчають учня самостійно здобувати і застосовувати знання, вибудовувати і здійснювати індивідуальну читацьку траєкторію, розвивати критичне мислення, бути готовим постійно навчатися і вдосконалюватися.

6. Підручник орієнтований на формування національної самосвідомості школяра. Виховний вплив художнього твору розкривається у процесі опрацювання системи запитань і завдань, що спонукають учня-читача до переживання й осмислення емоційних вражень та формування естетичних почуттів.

7. У підручнику пріоритетне значення надається формуванню в учня-читача вмінь самостійної роботи, що реалізується на кількох рівнях: самостійного прочитання художнього твору; створення індивідуального чи групового проекту; навчання за самостійно створеною індивідуальною освітньою програмою; управління читацькою діяльністю, читацьким і особистісним розвитком.

Зміст підручника орієнтовано на послідовне формування *компетентного учня-читача*, суттєвими чинниками результативності цього процесу є чітка структура навчальної книги, апеляція до читацького досвіду десятикласників, використання методично обґрунтованих видів навчальної діяльності, спрямованих на вдосконалення вмінь самостійної діяльності,

розвиток критичного мислення, формування морально-етичних цінностей старшокласників.

Визначальною особливістю підручника є реалізація ідеї *суб'єкт-суб'єктного шкільного літературного навчання*, орієнтованого на формування *компетентного учня-читача*. Це концептуальне положення задеклароване вже у передмові «Дружнє слово юним читачам», у якій автори, акцентуючи на самонавчанні старшокласників, створюють певну психологічну налаштованість на позитивний навчальний результат.

У вступі підручника чітко окреслено орієнтири *самостійного літературного навчання* в 10 класі: схарактеризовано тематичні рубрики, визначено види навчальної діяльності, доцільні для організації самостійного вивчення життєвого і творчого шляху письменника. Такий концептуальний підхід авторського колективу є суголосним твердженню вченого-методиста О. Бандури про підручник української літератури як джерело знань учнів та робочу книгу, що навчає їх глибоко осмислювати навчальний матеріал і самостійно здобувати нову навчальну інформацію [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 12].

Суттєвою особливістю підручника є визначення *траєкторії опрацювання навчального матеріалу*. Так, кожна тема (оглядове чи текстуальне вивчення) деталізується у рубриці «Читацький путівник», що є «своєрідним дороговказ як стати справжнім читачем». Тобто, у навчальному маршруті зазначаються ключові компетентності та предметні знання і вміння, набуття яких передбачено у процесі опрацювання конкретної літературної теми.

У підручнику реалізовано принцип *діалогізму*, тобто навчальний матеріал орієнтує старшокласників на своєрідний особистісний діалог із письменником, текстом художнього твору, іншими читачами. Так, змістове наповнення рубрик «Читацький путівник», «Читацькі діалоги», «Запитання і завдання», «Ваші читацькі проекти», «Читацький самоконтроль» вирізняється помітною апеляцією до читацького досвіду десятикласників,

з'ясуванням особистісного ставлення до автора, тексту твору, що впливає на розвиток умінь діалогічного прочитання художнього твору, його глибокого осмислення, вдосконалення вмінь самостійної дослідницької діяльності та визначення способів підвищення власного рівня читацької компетентності.

Художньо-публіцистичні оповіді із рубрик «Знайомство здалеку і зблизька», «Художній світ письменника», в яких із помірним використанням уривків із епістолярних, мемуарних і літературно-критичних джерел об'єктивно, змістовно та цікаво висвітлено життєвий і творчий шлях письменників, що створює ефективні передумови для формування в уяві учнів образу письменника як цікавої та талановитої особистості, представлення історії української літератури означеного періоду як художньо-стильового відображення духовних пошуків українських митців. Зокрема, в підручнику презентовано широку базу цитування (вислови літературознавців, письменників, діячів культури, науковців тощо), що робить виклад навчального матеріалу аргументованим і переконливим

Підручник розглядається авторами як дієвий засіб досягнення цілей і завдань сучасної освітньої парадигми. Зокрема, компетентнісна зорієнтованість навчального матеріалу прослідковується у змісті художньо-публіцистичних нарисів (рубрики «Знайомство здалеку і зблизька», «Художній світ письменника», «Культурно-мистецький контекст») та у методичному апараті (рубрики «Запитання і завдання», «Читацький самоконтроль», «Ваші читацькі проекти»).

Розвитку *загальнокультурної компетентності* старшокласників сприяють змістове наповнення рубрики «Культурно-мистецький контекст» та система запитань і завдань до неї, що вцілому формує в учнів усвідомлення української художньої літератури як невід'ємної частини світового мистецтва.

Реалізацію емоційно-ціннісної змістової лінії Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та розвиток *аксіологічної компетентності* забезпечує навчальний матеріал гуманістичного

спрямування таких рубрик, як «Знайомство здалеку і зблизька», «Художній світ письменника», «Культурно-мистецький контекст», а також система запитань і завдань рубрик «Запитання і завдання», «Читацький самоконтроль», «Ваші читацькі проекти». Змістове наповнення цих рубрик орієнтує старшокласників на розуміння духовно-моральних ідеалів, світоглядних категорій, відображених у творах, розвиває уміння визначати і обґрунтовувати своє ставлення до них, знаходити у художніх текстах шляхи вирішення власних проблем.

На розвиток в учнів *літературознавчої компетентності* орієнтують матеріали літературознавчого характеру, що вміщено в художньо-публіцистичних нарисах рубрик «Знайомство здалеку і зблизька», «Художній світ письменника» та у «Довіднику читача».

Важливо зазначити, що у підручнику оптимально представлено навчальні матеріали, які репрезентують усталені надбання та новітні досягнення літературознавства і мистецтвознавства, адаптовані до сприйняття десятикласниками. Такий підхід до підбору навчального матеріалу засвідчує, що в підручнику враховано дидактичний принцип науковості, представлено доступне відображення наукових ідей у шкільному навчанні української літератури, що забезпечує системність і цілісність знань старшокласників.

Методичний апарат підручника передбачає забезпечення умов для організації методично продуманої роботи учнів над питаннями і завданнями різної складності. Так, у підручнику збалансовано представлено аналітичні запитання репродуктивного, частково-пошукового та проблемного характеру. Зокрема, пропонуються завдання для перевірки рівня навчальних досягнень, рефлексії виконання запланованого, змін у читацькому й особистісному розвитку, завдання для вироблення вмінь діалогічного прочитання художнього твору, визначення рівня навчальних досягнень десятикласників, рекомендуються варіанти навчальних проектів та поради щодо їх виконання тощо.

Виконання різнорівневих завдань дає можливість учителю-словеснику визначати рівень сприйняття учнями навчального матеріалу. Запропоновані авторами підручника запитання і завдання спрямовані на розвиток логічного і критичного мислення, читацьких умінь, емоційної сфери, творчих здібностей старшокласників, стимулювання асоціативної уяви, зацікавлення різними видами мистецтва для усвідомлення теми, проблематики, системи образів художнього твору. Збалансованість запитань і завдань різного типу сприяє диференціації та індивідуалізації навчальної діяльності учнів відповідно до їхніх пізнавальних можливостей.

З метою формування предметної читацької та ключових компетентностей автори підручника рекомендують застосовувати метод проектів, портфоліо, дебати, ігрові, інтерактивні технології, програму «Читання і письмо для розвитку критичного мислення», а також компетентісно орієнтовані завдання. У таких завданнях вказано на кінцевий результат роботи (есе, малюнок, повідомлення тощо), передбачено заохочення до обміну здобутими результатами; спонукання до самооцінювання учнем як власної діяльності та її сприймання іншими суб'єктами навчання.

Як приклад, наведемо запитання і завдання, презентовані у підручнику *«Українська література. 10 клас» (рівень стандарту)*, підготовленого авторським колективом – А. Фасоля, Т. Яценко, В. Уліщенко, Г. Бійчук, В. Тищенко:

1. У парі перевірте рівень засвоєння пройденого матеріалу. Для цього сформулюйте 5–6 запитань і задайте їх співрозмовнику. Обміняйтеся міркуваннями щодо отриманих відповідей. Чи задоволені ви ними? Що, на вашу думку, було запорукою успіху?

2. Прослухайте «Апасіонату» композитора Людвіга ван Бетховена. Чому ця фортепіанна соната подобалася І. Нечуєві-Левицькому? Обміняйтеся думками з однокласниками. Чиї міркування вас зацікавили? Чому?

3. Які запитання виникли у вас під час опрацювання розділу підручника і розповіді вчителя? Зафіксуйте їх. Запитайте вчителя, однокласників. Чи отримали ви відповіді на свої запитання? Чи задовольнили вони вас?

Сформулювати такі запитання допоможе вчителю перелік понять, що вказують на сформованість предметних і загальнонавчальних умінь і, відповідно, на рівень предметної читацької компетентності учнів (Див. таблицю).

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Рівні	Компетентність			
	Знання	Уміння	Досвід діяльності	Ціннісне ставлення
	Показники сформованості		Індикатори сформованості	
Початковий	Учень знає: назви художніх творів, дати, імена авторів, героїв, визначення художніх засобів	Репродуктивні уміння Учень: називає, повторює, переповідає близько до тексту, цитує, читає напам'ять, упізнає, пригадує, розповідає, знаходить серед інших	Відтворення інформації з пам'яті. Робота під керівництвом (з допомогою) учителя	Ставлення до читання від байдужого до нейтрального. Мотивація - зовнішня негативна: страх покарання. Відсутнє прагнення до читачького вдосконалення, організаційно-діяльнісні уміння не сформовані; не усвідомлює значення читання для особистісного розвитку.
Середній	Учень знає: алгоритм виконання дій, види читання, способи представлення	Функціональні уміння. Учень: виразно читає, розрізняє, перетворює інформацію з	Застосування знань і умінь у типових ситуаціях, у роботі зі	Ставлення до читання нейтральне. Мотивація зовнішня позитивна.

	інформації, мовні кліше	однієї знакової системи в іншу, виокремлює, перефразовує, класифікує, аналізує, порівнює, описує, ідентифікує, характеризує, групує, визначає тему твору, ідею (авторський задум), за контекстом значення слів, використовує, пояснює, візуалізує, коментує, трактує авторську позицію за поданими критеріями, передбачає розвиток подій у творі, переповідає своїми словами, обговорює, формулює запитання різного типу, визначає структуру тексту, складає план, знаходить у творі підтвердження присутності автора, знаходить у тексті потрібну інформацію, виділяє головну і другорядну інформацію за даними критеріями та інші	знайомим текстом, дія за алгоритмом, за зразком під керівництвом учителя	Розуміє необхідність читацького й особистісного самовдосконалення, але не робить практичних кроків для цього.
--	-------------------------	---	--	---

Достатній	Учень знає: алгоритм виконання дій, сутність і назви загальнонавчальних умінь, видів читання	Евристично-пошукові уміння. Учень: здійснює цілісний аналіз знайомого тексту, аналізує й інтерпретує незнайомий текст, озаглавлює текст, керує своєю навчальною діяльністю (визначає цілі, планує, організовує, здійснює, рефлексує, оцінює, коригує), аргументує власну думку, відстоює її, рецензує, критикує, декламує, веде діалог із текстом (передбачає розвиток подій, ставить запитання різних видів до автора, героїв тощо), володіє різноманітними стратегіями читання, обирає їх залежно від поставленого завдання, вичитує з тексту вторинну інформацію, помічає надлишкову інформацію, зіставляє різні	Застосування знань і вмінь у нетипових ситуаціях, робота зі знайомим текстом самостійно, з незнайомим текстом самостійно або з консультацією вчителя	Ставлення до читання позитивне. Мотивація - внутрішня. Усвідомлює значення читання для особистісного розвитку. Є прагнення до читацького й особистісного самовдосконалення.
-----------	--	--	--	---

		точки зору і джерела інформації, знаходять необхідну інформацію у кількох джерелах, опрацьовує, узагальнює, систематизує її та ін.		
Високий	Учень знає: алгоритм організації і оцінювання читацької діяльності, управління читацьким і особистісним розвитком	Творчі уміння. Учень: розробляє індивідуальну навчальну програму, створює проект, пише творчу роботу, визначає й обґрунтовує значення вивченого для читацького й особистісного розвитку, створює сценарій, розповідає про хід подій від імені персонажа, висуває гіпотезу і доводить її, продукує нові ідеї, розробляє критерії і самостійно оцінює за ними роботу, «малює словом», трансформує текст за певними критеріями,	Створення нового навчального продукту, навчання за індивідуальною програмою	Ставлення до читання позитивне. Мотивація - внутрішня. Усвідомлює важливість читацьких предметних і загальнонавчальних умінь для особистісного зростання.

		придумує закінчення (продовження) твору залежно від змісту і авторського задуму, стисло викладає зміст твору (пише анотацію), уявляє і словесно відтворює прочитаний текст, аналізує почуття героїв		
--	--	---	--	--

Оцінювання може відбуватися двома способами:

1. Учні пропонується система запитань і завдань (репродуктивні, пошукові, творчі). Кожне з них має свою «вагу». Кількість завдань добирається таким чином, щоб сума балів дорівнювала 12. Можлива пропорційність завдань різних рівнів така: репродуктивні – 10%; функціональні – 15%; евристично-пошукові – 50%; творчі – 25%.

2. Система запитань і завдань формується з розрахунку максимального охоплення умінь, що підлягають перевірці. Кожне запитання також має свою «вагу», бали сумуються, визначається процентне відношення до максимально можливої кількості, яке переводяться в оцінку за схемою:

% правильних відповідей	Рівень навчальних досягнень за існуючою системою оцінювання	Традиційний бал
50-59	Початковий	1-3
60-69	Середній	4-6
70-89	Достатній	7-9
90-100	Високий	10-12

Важливо відзначити придатність підручника для організації самостійної навчальної діяльності десятикласників засобами ресурсів Інтернет-мережі, що сприяє індивідуалізації траєкторії навчання, оскільки кожен учень зможе адресно й оперативно звернутися до Інтернет-ресурсів відповідно до власних інтелектуальних запитів і навчальних потреб.

У підручнику використано багатий високохудожній, методично функціональний ілюстративний матеріал (портрети письменників, роботи художників, ілюстрації до творів, фотоматеріали тощо), що допомагає учневі глибоко осмислити зміст художніх творів у контексті різних видів мистецтва. Представлені репродукції картин художників співвідносяться з темою, ідеєю та образами художніх творів, що текстуально вивчаються у 10 класі. В методичному апараті підручника передбачено запитання і завдання репродуктивного і проблемного характеру, що забезпечують роботу учнів з ілюстративним матеріалом навчальної книги. Отже, виразний, художньо вартісний, переконливо дібраний та доповнений продуманим методичним апаратом ілюстративний матеріал підручника сприяє інтелектуальній активності учнів, розвитку їхнього образного та логічного мислення, естетичного смаку.

Широкі можливості для розвитку предметної читацької та ключових компетентностей старшокласників мають *літературні курси за вибором*, що вивчаються в межах варіативного компонента змісту шкільної літературної освіти. Так, успішну реалізацію ідей компетентнісного профільного літературного навчання забезпечує програмово-методичний супровід літературного курсу за вибором, схвалений МОН України для використання у закладах загальної середньої освіти: навчальна програма літературного спецкурсу «Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті» та методичний посібник «Вивчення літератури модернізму в старшій школі» (автор – Т. Яценко) [9; 11].

Компетентнісна спрямованість рубрики *«Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів»* навчальної програми спецкурсу

увиразнюється у таких компонентах: *знаннєвий* – орієнтує на формування в учнів загального уявлення про модернізм та вплив світоглядних теорій на його послідовне утвердження; розуміння характерних ознак напрямів модернізму, своєрідності явища українського модернізму; оволодіння інформацією про видатних європейських та українських митців-модерністів та їхні визначні твори; *діяльнісний* – на розвиток в учнів умінь аналізувати й інтерпретувати мистецькі твори в контексті стильової естетики модернізму; *емоційно-ціннісний* – на усвідомлення учнями високої художньої значущості шедеврів модернізму.

У рубриці «*Мистецький контекст*» презентовано яскраві зразки світових мистецьких шедеврів епохи модернізму, розгляд яких сприятиме цілісному осмисленню певної навчальної теми спецкурсу.

Окрім того, у програмі спецкурсу «Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті» подано перелік ключових компетентностей, які доцільно розвивати у процесі опрацювання кожної конкретної літературної теми.

Отже, 2018-2019 навчальний рік можна вважати знаковим для подальшої модернізації шкільної літературної освіти. Сформувати компетентного учня-читача, допомогти йому відкрити красу світу художнього твору й зрозуміти власний, показати, що вміння організовувати, здійснювати й оцінювати власну читацьку діяльність є одним із важливих чинників його успішності у майбутньому житті – такими є першочергові завдання вчителя-словесника. На їх вирішення звертаємо увагу в новому навчальному році.

Успіхів нам усім!

Використані джерела

1. Бандура О. М. Шкільний підручник з української літератури / О. М. Бандура. – Київ : Пед. думка, 2001. – 76 с.
2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 лист. 2011 р. № 1392 : [зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013] [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.
– Назва з екрану.
3. Про затвердження Закону України «Про освіту» : Постанова КМУ від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрану.
 4. Про схвалення Концепції реалізації державної «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 груд. 2016 р. № 988-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> – Назва з екрану.
 5. Програма для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти Українська література (профільний рівень) : наказ МОН України від 23 жовт. 2017 р. №1407 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58820/> . – Назва з екрану.
 6. Програма для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти. Українська література (рівень стандарту) : наказ МОН України від 23 жовт. 2017 р. №1407 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58819/>. – Назва з екрану
 7. Фасоля А. М. Концептуальні засади створення підручника української літератури з урахуванням положень діяльнісного, особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів / А. М. Фасоля // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / НАПН України; Ін-т педагогіки. – Київ : Пед. думка, 2016. – Вип. 18. – С. 231-242.
 8. Фасоля А. М. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо / А. М. Фасоля // Дивослово. – 2017. – № 9. – С. 8–15.
 9. Яценко Т. О. Вивчення літератури модернізму в старшій школі : метод. посіб. / Таміла Яценко. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. – 144 с.
 10. Яценко Т. О. Підручник української літератури у контексті завдань Нової української школи / Таміла Яценко // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. пр. – Київ : Пед думка, 2018. – Вип. 20. – С. 551-559.
 11. Яценко Т. О. Програма літературного спецкурсу «Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті» / Таміла Яценко // Українська мова і література у сучасній школі. – 2018. – № 6-7.